

RAPORTTI HOMOSEKSUAALISUUTTA KOSKEVASTA KESKUSTELUSTA SUOMEN ORTODOKSISESSA KIRKOSSA

Sisällys:

Keskustelun alkutahdit, s. 1
Satunnaisesta teemasta pysyväksi, s. 2
Kirkollinen pommi: Yhteys ja ortodoksit, s. 3
Kysely piispainkokoukselle ja Ortodoksinen Sateenkaariseura, s. 6
Aamun Koitto 1/2007 ja arkkipiispalle toimitettu kirjelmä, s. 6
Arkkipiispan kirjelmän jälkireaktiot, s. 7
Muita ortodoksisia protestiäänä, s. 8
Piispainkokouksen kanta ortodoksien läsnäoloon Yhteys-liikkeessä, s. 8
Ortodoksijulkaisu homoseksuaalisuudesta, s. 9
Seksuaalivähemmistöjen konferenssi Järvenpäässä, s. 11
Järvenpään kokouksen jälkeen, s. 12
”Avoin keskusteluilmapiiri”, s. 13
Yhteys-liikkeen ortodoksijäsenten vaikutusala Kirkossa, s. 14
Muuttumassa oleva kirkollinen ajattelutapa, s. 15
Ekumenia, s. 15
Naispappeus, s. 16
Papiston avioerot, s. 17
Vapaamuurarius, s. 17
Ortodoksinen pääsiäinen, s. 18
Ortodoksinen kaste, s. 19
Lopuksi, s. 19

Keskustelun alkutahdit

Kirkon perinteisen näkemyksen kyseenalaistaminen homoseksuaalisuudesta näyttää alkaneen Suomen ortodoksisessa kirkossa nuorelle lukijakunnalle suunnatun aikakauslehti Logoksen numerossa 3/1990, jonka yleisteemana oli ”Kirkko ja seksuaalisuus”. Lehden pääkirjoituksessa päätoimittaja (Kimmo) Tapani Kärkkäinen toteaa muun muassa: ”Emme ole etsineet teemanumeromme kaikkein tavallisimpia ja ehkä helpoimmin sulatettavia näkemyksiä. Katsoimme, että ne löytävät julkisuutensa joka tapauksessa.” Nämä sanat kuvaavat hyvin lehden päätoimittajan paikalliskirkkoamme toivomaa seksuaalieettistä keskustelua, sillä sitä ei alun alkaenkaan ole ohjannut kiinnostus Kirkon perinteen antamiin vastauksiin, vaan sekularisoituneen aikamme ja nyky-yhteiskunnan vaatimukset. Lehden artikkelissa ”Sanokaa mitä saan tehdä ruumiillani” Kari Kaskela ja Johannes Myyrä kyseenalaistavat koko kristillisen seksuaalietiikan ja asettavat yksilön itsensä eettiseksi normiksi: ”Määrittellessämme 'sallitut' seksuaalisuuden ilmenemismuodot teemme omasta toiminnastamme muille normin. Jeesus kehotti rakastamaan lähimmäistä, ei normittamaan hänen käyttäytymistään. – – Vaatiessamme Kirkolta selkeää seksuaalimoraalia unohtamme kysyä kuka on Kirkko. Kuka saa puhua Kirkkona? Puhuuko pappiseminaarin käynyt kirkon viranhaltija enemmän Kirkkona kuin me itse? Olemmeko taas työntämässä vastuutamme itsemme ulkopuolelle?”

Lehteen sisältyi myös laaja ortodoksisen homoseksuaalin haastattelu, jonka monet näkemykset ovat Kirkon ajattelun kannalta hyvin ongelmallisia. Anonyymi haastateltava sanoo: ”Koen, että seksuaalinen suuntautumiseni ei ole olennainen asia suhteessani Jumalaan tai kirkkoon. Homouteni on kilvoittelun ja pelastukseen liittyvien asioiden ulkopuolella, tai paremminkin ehkä sanottuna jotain neutraalia. – – Minusta seksuaalinen suuntautuminen on yhtä vähän pe-

lastuskysymys kuin vasenkätisyys. Seksuaalisuuden ja vallan, väkivallan, vastuun sekä ihmisarvon kysymykset taas liittyvät jumaloitumiseen ja pelastukseen. Niiden kohdalla ei kuitenkaan mielestäni ole merkitystä sillä, suuntautuuko ihmisen seksuaalisuus toiseen vai samaan sukupuoleen.” Vanhan testamentin kiellot homoseksuaalisuudesta haastateltava kiistää sillä, että uuden liiton aikaan vanhan liiton laki ei hänen käsittääkseen enää ole millään tavoin voimassa, ja apostoli Paavalin kirjeiden vastaavat kohdat hän toteaa nykyisen raamattututkimuksen liittävän mieluumminkin prostituutioon ja toteaa: ”Oli miten oli, itse en ole koskaan tunnistanut itseäni Paavalin kuvasta. En usko, että Paavali puhuu sellaisesta homoudesta, joka liittyy esim. minun elämään. Saattaa olla, että Paavali ei yksinkertaisesti tiedä mistä puhuu.” Paikalliskirkkomme rippi-isien toimintaa haastateltava arvioi näin: ” – – oma rippi-isäni tietää homoudestani ja tietää, että elän vakituisesti toisen miehen kanssa, ja hän on mielestäni suhtautunut asiaan hyvin viisaasti. Kun kerran ripittäytymisen aluksi otin asian puheeksi, siitä puhuttiin aikansa ja rippi-isä sanoi, että 'No jos nyt sitten puhuttaisiin niistä synneistä...' eli ikään kuin, että 'asiaan nyt'. Toisaalta taas sitten olen kuullut, että joku pappi määrää homoille epitimioita, katumusharjoituksia siis. Sikäli olisi hyvä, jos asiasta keskusteltaisiin julkisesti ja pappisto saisi ohjeita ja valistusta, ettei tällaista väkivaltaa tehtäisi sielunhoidon nimissä.”

Jo nopeana ensihavaintona homoseksuaalisuutta koskevasta keskustelusta Suomessa voimme sanoa, että etemme piirtyy kaksi traagista tosiasiaa: ensinnäkin, Ortodoksiseen kirkkoon aikuisiällä liittyneet eivät ole halunneet vilpittömästi omaksua Kirkon ajattelua ja mukauttaa elämäänsä siihen; ja toiseksi, tässä ja monessa muussa asiassa suomalaiset ortodoksit eivät ole rohjenneet pitää selkeästi esillä perinteeseensä pohjautuvaa opetusta. Paikalliskirkkomme nykytilanteeseen olemme siis kaikki osasyllisiä, vaikka suurin vastuu luonnollisesti säilyttykin ylimpien johtajien harteille, sillä ”jokaiselta, jolle on paljon annettu, myös paljon vaaditaan” (Luuk. 12:48).

Satunnaisesta teemasta pysyväksi

Logoksen pelinavauksen jälkeen kysymys homoseksuaalisuudesta putkahti esiin 1990-luvulla moneen kertaan jäaden paikalliskirkkomme elämään. Tuolloin arkkipiispana ollut Johannes toteaa Aamun Koitossa 20/1995: ”Aamun Koiton päätoimittajan ilmoituksen mukaan toimitukselle on viime aikoina jälleen tullut oman Kirkkomme kantaa koskevia tiedusteluja mm. sen johdosta, että Ruotsissa on äskettäin lain kannalta päätetty hyväksyä samaa sukupuolta olevien parien liitot.” Vastauksessaan hän viittasi paikalliskirkkomme piispa kokouksen 31.8.1992 antamaan selkeään lausuntoon ja totesi: ”Päätoimittajan pyynnöstä esitän joitakin kysymystä koskevia periaatteita, vaikka asiaan on ennenkin kiinnitetty huomiota ja sen voisi toivoa olevan muutenkin selvä jokaiselle ortodoksista sakramentaalista avioliitonäkemystä tuntevalle.”

Eriytyisen näkyvästi homoseksuaalisuus nostettiin esille Aamun Koitossa 4/1997, jossa Tapani Kärkkäinen julkaisi poikkeuksellisen pitkän artikkelin ”Ortodoksinen kirkko siunasi miesten välisiä liittoja” käyttäen lähteenään John Boswellin kirjaa *Same-Sex Unions in Premodern Europe*. Artikkelin herätti Suomen ortodoksien piirissä laajaa pahennusta, mitä ilmentää Aamun Koitossa 7/1997 ilmestynyt yleisönosaston kirjoitus ”Aamun Koiton linjasta”. Siinä Mika Kangasaho ihmeteltyään mm. Kärkkäisen valitsemaa sopimatonta ajankohtaa toteaa: ”Aamun Koiton panos kristilliseen rakentamiseen paastonaikana on peräti outoa. Numerossa 4/97 palstatilaa on käytetty väittelyä virittävään juttuun kirkon siunaamien miesten välisten liittojen mahdollisista homoeroottisista ulottuvuuksista ja jopa apostolien ja Kristuksen välisen rakkauden luonteen spekulointiin. Onko kyseessä tuoda Aamun Koittoon journalistista kikkailua ja herättää närkästystä varsinkaan kun artikkelin kirjoittaja ei missään suhtaudu läheteisiin asiaan vaatimalla tieteellisellä kriittisyydellä?” Artikkelin kirjoitti Kreikasta asiantunte-

van vastakirjoituksen (”Veljeysliitoista”), jota Aamun Koitto ei kuitenkaan julkaissut, vaikka se oli kiihkoton ja hyvää suomenkieltä. Kirjoitus on nykyisin luettavissa suomen kielellä yhdistyksemme internetsivuilla osastossa ”Ajankohtaista keskustelua”. Kärkkäisen kritiikitön ja shokeeraava kirjoitus, jota hän itse nykyisin luonnehtii referaatiksi, elää valitettavasti yhä mm. Yhteys-liikkeen ja Ortodoksien sateenkaariseurain internetsivuilla.

Eduskuntaan menossa ollut parisuhdelaki aktivoi myös professori Erkki Terhon tarttumaan kynään ja kirjoittamaan Logoksen numeroon 3/2001 artikkelin ”Ortodoksinen kirkko ja homoseksuaalisuus”. Eriteltyään aluksi ansiokkaasti Kirkon perinnettä hän nolaa sen omalla subjektiivisella pohdinnallaan: ”Raamattua tutkiessani huomioni on kiinnittynyt myös siihen, ettei Jeesus puhunut mitään homoseksuaalisuudesta. Raamatusta Jumalan ilmoittama tuomitseva kanta on Vanhassa testamentissa, jolloin kulttuurinen tilanne oli täysin toisenlainen kuin nykyään. Apostoli Paavalin kirjeiden tuomitsevia sanoja tulkitessa on syytä muistaa, että pyhä Paavali oli koulutukseltaan juutalainen oppinut ja hänen tehtävänsä oli evankeliumin levittämisen myötä taistella kaikkea hellenististä pakanallista vaikutusta vastaan. Pyhät isät olivat puolestaan useimmat askeetteja ja munkkeja eikä heillä siten voinut olla edellytyksiäkään ymmärtää ihmisen seksuaalisen identiteetin muotoutumisen lainalaisuuksia.” Kirjoitus kirvoitti lehden seuraavaan numeroon (Logos 4/2001) hyvät vastakirjoitukset teol. yo. Jarmo Ihalaiselta (”Homous ei ole synnynnäistä”) ja TM Markus Paavolalta (”Kirkon traditio ja homous”), joista jälkimmäisen ja teologisesti erityisen pätevän Jyrki Härkönen pyrki mitätöimään Logoksessa 5–6/2001 halveksivalla tyylillään.

Tapani Kärkkäinen veti teeman jälleen esille Logoksen 1/2002 pääkirjoituksessa ”Parisuhdelaki kirkon päänsärkinä”. Todettuaan, että kohuttu parisuhdelaki on astunut voimaan Suomessa ja ensimmäiset ortodoksihomojen ja -lesbojen liitotkin on jo virallistettu, hän ryhtyy kyselemään, miten niihin suhtaudutaan kirkossa; mitä tapahtuu, jos kirkon työntekijä solmii homoliiton; tai siunaavatko papit edelleenkin – kuten hänen mukaansa ovat siihenkin asti aina tehneet! – homo- tai lesboparin yhteisen kodin? Viitattuaan ortodoksipiispojen ottaneen lakiin kantaa jo sen valmisteluvaiheessa, jolloin he painottivat miehen ja naisen avioliiton ainutlaatuisuutta mutta samanaikaisesti suhtautuivat myönteisesti pyrkimykseen vähentää kaikkea yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta, hän lataa provokatiivisesti: ”Nyt piispat ovat olleet hiljaa. Onko se merkki siitä, että lisättävää ei ole?” Pääkirjoituksensa loppukappaleessa Kärkkäinen vielä sanoo: ”Ja lisää vettä myllyyn: tässä numerossa julkaisemme artikkelin varhaiskirkon suhteesta naisten välisiin seksuaalisuhteisiin. Logoksen viesti on siis se, että keskustelun pohjaksi tarvitaan tietoa ja vielä kerran tietoa.” Kyseinen artikkeli oli Jyrki Härkösen ja pohjautui Bernadette J. Brooten’in kirjaan ”Love Between Women, Early Christian Responses to Female Homoeroticism”. Härkösen artikkeli, joka välittää keskustelun pohjaksi yhtä vähän todellista tietoa kuin Kärkkäisen edellä viitattu, löytyy edelleen suomeksi hänen henkilökohteisilta kotisivuiltaan ”Jyrki Härkösen kirjasto”.

Kirkollinen pommi: Yhteys ja ortodoksit

Kärkkäisen provokatiivinen toteamus oli kuin taisteluhuuto. Koska piispallisella tasolla siihen ei millään tavoin tartuttu, vuonna 2003 alkoi tapahtua paikalliskirkkomme kannalta kauaskantoisia asioita, jotka sijoittuivat arkkipiispan vaihdoksen jälkeiseen aikaan. Silloin Suomeen perustettiin ekumeenisella pohjalla toimiva kristillissävytteinen Yhteys-liike seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ajamiseksi. Yhdistyksen perustamisessa ortodoksit ja nimenomaan ortodoksin papit olivat hyvin näkyvästi mukana. Kun ortodoksien määrä Suomessa on hieman yli prosentti väestöstä, liikkeen 33 perustajajäsenestä 9 oli ortodokseja, joista 4 papiston jäsentä ja 4 heidän puolisoaan... Ortodoksien sielu ja yksi koko liikkeen keskushahmoista on alusta asti ollut pastori Heikki Huttunen, kuten Yhteys-liikkeeseen kuuluva toimittaja Hellevi Mati-

haltikin Aamun Koitossa 1/2007 antaa ymmärtää sanoessaan hänen olleen ”Yhteys-liikkeen julkilausuman ensimmäisten allekirjoittajien joukossa”. Ortodoksien aktiivisuutta kiittelee Helsingin Sanomissa 19.7.2009 palstalla ”Vieraskynä” myös Yhteys-liikkeen puheenjohtaja, Suomen luterilaisen kirkon naisrovasti Liisa Tuovinen: ”Ortodokseilla on alusta lähtien ollut vahva rooli liikkeessä.”

Ortodoksiseen perinteeseen sitoutuneelle Yhteys-liikkeen tavoitteet ovat kuitenkin täysin mahdollisia hyväksyä: 1) homo- ja lesboparien kodit siunataan pyydettyä, 2) myös kirkkoissa työskentelevät homot ja lesbot voivat halutessaan rekisteröidä parisuhteensa pelkäämättä seurauksia, 3) kirkkoissa ryhdytään toimiin, jotta homo- ja lesboparit halutessaan voivat saada rekisteröidylle parisuhteelleen kirkollisen siunauksen. Myös julistuksen väite, että ”Raamatussa ei ole kohtaa, joka tuomitsisi kunnioitukseen ja sitoutumiseen perustuvan uskollisen parisuhteen samaa sukupuolta olevien välillä”, tuntuu ortodoksisen opetuksen kannalta yltiöradikaalilta. Julistuksen allekirjoittajien toteamus: ”Luotamme – – siihen, että Jeesuksen lupauksen mukaan Pyhä Henki johtaa meitä kohti totuutta” lähenee kontekstissaan Pyhän Hengen pilkkaa, sillä Ortodoksinen kirkko ei ole koskaan kokenut Traditiotaan sellaisena, joka ikään kuin evoluution kautta kehittyi epämääräisestä alusta huippuunsa, vaan Helluntaista lähtien Kirkko on ollut Totuuden pylväs ja perustus. On mahdotonta, että aikojen saatossa Kirkon dogmaattinen tai eettinen opetus voisi muuttua Pyhän Hengen työnä täydeksi vastakohtakseen!

Aluksi Yhteys-liikkeen toiminta oli Ortodoksisen kirkon piirissä lähinnä välillistä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa Pyhittäjä Herman Alaskalaisen kirkossa järjestettiin 25.5.2003 seminaari ”Ortodoksinen kirkko, seksuaalisuus ja vähemmistöt”, jossa puhuivat liikkeeseen kuuluvat ortodoksipapit Heikki Huttunen ja Timo Lehmuskoski. Seminaarissa edellinen esitti näkemyksensä, että ”homoseksuaalinen suuntaus saa hyvin vähän huomiota isien sukupuolisuutta käsittelevässä teologiassa”, ja jälkimmäinen puolestaan lausui painokkaasti: ”Homoseksuaalinen suuntautuminen ei ole ihmisen oma valinta, ja siksi se on katsottava – minun mielestäni – Jumalan työksi.” Tämän teologisesti yksinkertaistetun ja (uhka)rohkean väitteen jälkeen tilaisuudesta raportoinut Aamun Koitto 16/2003 vielä jatkaa: ”Vaikka homot ja lesbot eivät voi solmia kirkollista avioliittoa, on heillä Timo Lehmuskosken mielestä mahdollisuus keskinäiseen rakkauteen ja kasvamiseen. Eheytymiseen siinä mielessä, että hyväksyy itsensä sellaisena kuin on. Myös heidän tulee suunnata elämänsä kohti Jumalaa.”

Samana vuonna 2003 Yhteys-liike oli mukana julkaisemassa kokoelmakirjaa ”Synti vai siunaus. Homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta.” Kirjaan sisältyy myös pastori Heikki Huttusen ja toimittaja Tapani Kärkkäisen yhdessä laatima artikkeli ”Ortodoksinen kirkko ja homoseksuaalisuus”, jossa he kohtelevat väkivalloin ortodoksista teologiaa ja häpäisevät sen. He tekevät kristillisestä etiikasta ajasta riippuvaisen ilmiön, jonka keskuksena on yksilö. Heidän mukaansa ”Ortodoksisen kirkon isät ja äidit luonnehtivat sitä mysteeriöitten tienä, sillä sen reitti ei ole aloittelijan ennalta nähtävissä”. Hristos Jannaraksen tavoin he jumalallistavat seksuaalisuuden ja esittävät sen ”tienä kirkastumiseen”, mitä näkemystä kritisoivat ankarasti Pyhän Vuoren suuret vanhukset Paisios ja Theoklitos Dionysioslainen. Kirjoittajat jopa sanovat, että ”Seksuaalisuus johdattaa ihmisenä olemisen lähteille ja peruskokemuksiin”... Kohtalokkaimman virheensä kirjoittajat kuitenkin tekevät ryhtyessään valaisemaan seksuaalisuutta pohdintojaan Pyhällä Kolminaisuudella muuttaen elävän ja pyhän Jumalan inhimilliseksi ideaksi ja langenneen maailman ilmiöiden sulatusuuniksi. He sanovat: ”Trinitaarinen, kolminaisuudellinen yhteisö sallii erilaisuuden paikallisen yhteisön sisällä. Ihmisen seksuaalisuuden eettisen pohdinnan tulisi olla tämän moninaisuuden ja 'toisen' kunnioittamisen leimaamaa, koska siinä on kysymys erilaisuuden sovittamisesta ja identiteettien ja ilmausten moninaisuudesta. Trinitaarinen yhteisö on myös tasa-arvoinen: yksikään persoona ei ole toisten yläpuolella. Sen sisällä erilliset identiteetit löytävät oikeutuksensa.” Kätkien hämärän sanomansa ylevän teolo-

gian valoisaan kaapuun he toteavat: ”Käsitys kristillisestä uskosta lopullisena ja tyhjentävänä maailmanselityksenä ei tee oikeutta idän kirkon isien ja äitien hengellisyydelle, missä apofaattisella teologialla on usein katafaattista määrittelyä tärkeämpi asema ja hesykastisella hiljentyemisellä yhtä suuri merkitys kuin sanoin lausutulla rukouksella.” Vaikka tekijät myös tuovat julki homoseksuaalisuuteen Ortodoksisen kirkon piirissä esitettyä kritiikkiä, he lopuksi toteavat: ”Toisaalta joillakin keskustelijoilla on ymmärtämystä sen suhteen, että homoseksuaalisuuden kohtaamisessa ja ihmissuhteissa voi olla läsnä jotain sukupuolisuuden alkuperäisestä tarkoituksesta ja että myös siinä, ihmisen vajavaisuuden ja haavoittuneisuuden keskellä, on mahdollisuus tavoittaa jotain Kristuksen avaamasta jumal-inhimillisestä rakkaudesta.” Näiden ja monien muiden kohtien perusteella voidaan sanoa, että Huttusen ja Kärkkäisen artikkelinkin sopii hyvin kirjan toimittajien luonnehdinta, jonka mukaan teoksen kirjoituksia yhdistää ”vakaumus, että seksuaalinen erilaisuus ei ole kirkolle eikä yhteiskunnalle uhka, vaan siihen sisältyvä rakkaus on molemmille siunaus”. Näin heidän artikkelinsa on ikuistanut Yhteys-liikkeen ideologian ortodoksiseen teologiaan ja sen näkemykset leviävät epävirallisesti paikallis-kirkkomme puheenvuorona homoseksuaalisuudesta!

Kesällä 2005 Helsingin seurakunnan lehdessä Ortodoksiviesti (6/2005) puolestaan julkaistiin kirjoitus ”Keskustelua homoseksuaalisuudesta”, jonka oli allekirjoittanut 4 pappia, 3 diakonia, 3 maallikkoteologia, 3 papin vaimoa ja 2 ortodoksitoimittajaa, jotka kahta lukuun ottamatta olivat Yhteys-liikkeen jäseniä. Kirjoituksessa allekirjoittajat totesivat samaa sukupuolta olevien mahdollisuudesta rekisteröidä parisuhteensa: ”Maailmalla asiasta keskustellaan jonkin verran. Kirkkojen viralliset kannanotot korostavat heteroseksuaalisen parisuhteen ja avioliiton erityistä merkitystä ja suhtautuvat kielteisesti homoseksuaalisiin parisuhteisiin ja niiden julkiseen rekisteröimiseen. Lääketieteellinen tutkimus, jonka mukaan sukupuolinen suuntaus ei ole ihmisen itse valitsema ominaisuus, saa kuitenkin monet teologit pohtimaan asiaa muultakin kannalta. Ortodoksisen ihmiskäsityksen ja etiikan peruskäsitteiden mukaan asia, jota ihminen ei itse voi ratkaista, ei voi olla synty ainakaan henkilökohtaisella tasolla. Toisen ja toisenlaisen kunnioitus, joka on eräs Jumalan Kolminaisuuden keskeinen eettinen esikuva ihmisille, koskee myös toisen ihmisen sukupuolisuutta.” Viimeisessä lauseessa taas mainitun erikoisen näkemyksen jälkeen kirjoittajat jatkavat ja esittävät vielä toisenkin teologisesti yhtä uskaliaan väitteen tahtomatta kuitenkaan paljastaa keihin viittaavat: ”Viimeisen sadan vuoden aikana tapahtunut ortodoksisen teologian paluu idän kirkkoisien lähteille on vaikuttanut myös siihen, kuinka yleensä ymmärretään ihmisen seksuaalisuus. On pyritty irti lännen perisyntiopiasta ja siihen liittyvästä seksuaalikielteisyydestä, ja korostettu näkemystä sukupuolisuuden alkuperäisestä hyvyydestä, kauneudesta ja potentiaalisesta pyhyydestä. Eräät ortodoksiteologit ovat todenneet, että tämä kauneuden ja pyhyden kosketus on läsnä kaikessa ihmisen seksuaalisuudessa, suuntauksesta riippumatta.”

Samassa lehdessä olevassa omassa kirjoituksessaan Kersti Juva, joka aina esiintyy kunnioitettavasti omalla nimellään, ilmaisee ilonsa siitä, että homoseksuaalisuudesta on ruvettu viimein puhuman myös Suomen ortodoksisessa kirkossa. Hän kuitenkin ihmettelee eräiden kirjoittajien tässä yhteydessä käyttämää viileää sävyä ja ortodoksiselle perinteelle hänen mukaansa vierasta, ikään kuin protestanttiselta fundamentalismilta lainattua tapaa lukea Raamattua, millä hän todellisuudessa tarkoittaa vain Raamatun ilmoituksen sitovuutta dogman ja etiikan asioissa meidänkin ajanamme. Kirjoituksensa hän päättää outoon ja yksioikoiseen toteamukseen: ”Uskon ydin on muuttumaton mutta tapa, jolla se ilmenee, elää ja muuttuu. On aika Suomen ortodoksien nähdä, että me homot ja lesbot olemme aivan samanlaisia syntisiä kuin kaikki muutkin, että kaikkien homosuhteiden tuomitsemiselle on yhtä vähän (tai yhtä paljon!) perusteita kuin juutalaisvihalle.”

Vuoden 2005 lokakuun alussa Tapiolassa Pyhän Herman Alaskalaisen kirkolla järjestettiin vielä seminaari, jossa pohdittiin Kirkkoa erilaisten ihmisten yhteisönä (Aamun Koitto

21/2005). Seminaarissa monet maahanmuuttajat kertoivat omia kokemuksiaan, mutta yksi pyydetyn puheenvuoron käyttäjistä oli omalla nimellään esiintyvä nuorimies, joka elää homoseksuaalina. Hän totesi monien homoseksuaalien kokevan suurta ahdistusta ja ulkopuolisuuden tunnetta, koska monet kirkot eivät hyväksy seksuaalivähemmistöjä yhteyteensä, mutta pastori Heikki Huttuselle ja Tapiolan yhteisölle hän antoi erityistä tunnustusta.

Kysely piispainkokoukselle ja Ortodoksinen Sateenkaariseura

Kun ortodoksien jäsenyys Yhteys-liikkeessä alkoi vähitellen tulla laajempaan tietoisuuteen, neljä ortodoksista maallikkoteologia lähettivät 29.09.2005 piispainkokoukselle kyselyn ortodoksipapin mahdollisuudesta olla mukana Yhteys-liikkeen toiminnassa. Piispainkokous käsiteli kirjelmää kokouksessaan noin kuukautta myöhemmin, mutta yllättäen ei koskaan välittänyt siitä mitään tietoa tai vastausta kyselyn tekijöille. Arkkipiispa Leon mukaan asian käsittely piispainkokouksessa kuitenkin johti siihen, että Yhteys-liikkeen ortodoksijäsenet lisäsivät yhdistyksen julkilausumaan tekstin: ”Me allekirjoittaneet ortodoksisen kirkon jäsenet sitoudumme Yhteys-liikkeen arvoihin ja toimimme niiden puolesta oman kirkkomme pyhän tradition ja kanonisen perinteen puitteissa. Toivomme, että seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvat ortodoksit voivat löytää hengellisen kotinsa omasta seurakunnastaan ja että avoin ja asiallinen keskustelu seksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä edistää suvaitsevaisuutta ja lähimmäisenrakkautta kirkkomme piirissä.” Koska Yhteys-liikkeen ortodoksijäsenet eivät kuitenkaan millään tavoin määritelleet suhdettaan Yhteys-liikkeen päämääriin, laadittu lisäys ei vähentänyt heidän läsnäolonsa ongelmallisuutta liikkeessä. Lisäyksen uskottavuutta vähentää myös se tosiasia, että alun perin he allekirjoittivat muitten kanssa täsmälleen samat toimintaperiaatteet ja päämäärät.

Ilmeisesti piispainkokoukselle tehdyn kyselyn vastareaktion perustettiin Ortodoksinen Sateenkaariseura vuonna 2006. Asiaan saattoi myös vaikuttaa piispainkokouksen passiivisuus seksuaalietiikan muutospyrkimysten kohtaamisessa. Seuran jäsenet itse luonnehtivat sen perustamista näin: ”Ortodoksinen Sateenkaariseura on ryhmä ortodoksiseen kirkkoon kuuluvia homoseksuaaleja. – – Viimeaikainen homoseksuaalisuuskeskustelu kirkossamme on johtanut siihen, että vihdoin olemme seurana päättäneet astua ulos kaapista ja tuoda oman äänemme meitä koskevaan keskusteluun.” Ortodoksisen Sateenkaariseurain mukaan sen tavoitteita ovat muun muassa tehdä seksuaalivähemmistöt näkyviksi ortodoksisessa kirkossa Jumalan kuvaksi luotuina ihmisinä; edistää avointa ja asiallista dialogia ja rakentavaa vuorovaikutusta kirkossa sen totuutta etsien ja palvellen; selkiyttää homoseksuaalisuutta koskevia käsityksiä kirkossa nykyaikaisen tiedon valossa; pitää yhteyttä ja tehdä yhteistyötä muiden koti- ja ulkomaisten kristillisten seksuaalivähemmistöjen yhteisöjen ja tukiryhmien kanssa.

Jo ilman seuran tavoitteiden tarkempaa analyysiä voidaan sanoa, että homoseksuaaliseen elämäntapaan kannustavan yhdistyksen toiminta ortodoksisen paikalliskirkon helmassa vie asian jälleen uudelle tasolle. Ei piispainkokous eikä kukaan yksittäinen piispa ole osoittanut mitään kritiikkiä Ortodoksisen Sateenkaariseurain toimintaa kohtaan, vaikka seuran oman ilmoituksen mukaan (Statement 10.4.2007) sen toimintaan osallistuu paikalliskirkkomme työntekijöitä.

Aamun Koitto 1/2007 ja arkkipiispalle toimitettu kirjelmä

Suomen ortodoksisen kirkon pää-äänenkannattaja Aamun Koitto kunnostautui jälleen vuoden 2007 alussa tuomalla ensimmäisessä numerossaan voimakkaasti esiin Yhteys-liikkeen ideologiaa. Toimittaja Hellevi Matihalti haastatteli lehdessä viittä henkilöä, joista neljän mielestä Kirkon perinteistä opetusta homoseksuaalisuudesta pitäisi muuttaa ja vain yksi ilmaisi pitäy-

tyvänsä siihen. Edellä mainituista neljästä kaksi oli Yhteys-liikkeen ortodoksisia pappisjäseniä (Heikki Huttunen ja Timo Lehmuskoski) ja kaksi homoseksuaaleina elävää ortodoksinuorta, joista toinen esiintyi omalla nimellään. Molempien ortodoksipappien esittämät näkemykset olivat sekä pastoraalisesti että teologisesti ongelmallisia. Erityisesti Heikki Huttunen heitteli huolettomasti asenteellisia ja teologisesti hataria väitteitään. Lehden numeron johdosta TT Hannu Pöyhönen kirjoitti Aamun Koittoon 3/2007 vastakirjoituksen, jossa hän keskittyi kritisoimaan Heikki Huttusen näkemyksiä. Kirjoituksen asiallisuudesta kertonee, että hän sai K.P. Nikean metropoliitta Johannekselta kiitoskirjeen, jossa sanottiin: ”Luin eilen kirjoituksenne Aamun Koitosta ja haluan näiden rivien välityksellä kiittää kommentteistanne. Ne olivat nähdäkseni joka suhteessa aiheellisia.”

Aamun Koitto 1/2007 avasi lopullisesti monen ortodoksin silmät näkemään, kuinka pitkälle asiat ovat edenneet Suomen paikalliskirkossa homoseksuaalisuuden täyden hyväksymisen suuntaan. Sen vuoksi TT Hannu Pöyhönen yhdessä kahden muun ortodoksiteologin (TM Markus Paavolan ja TM Heikki Alex Saulamon) kanssa tilasivat audienssin arkkipiispa Leolta. Käydessään 14.3.2007 tapaamassa arkkipiispaa he jättivät hänelle muistiona keskustelussa esille tuomansa asiat. Erityisesti seuraava kappale herätti myöhemmin eri tahoilla voimakasta pahennusta: ”Mielestämme Ortodoksisen kirkon työntekijät ja papisto eivät voi tukea Yhteysliikkeen päämääriä, kaikkein vähiten julkisella forumilla. Esitämme vakavan vetoamuksen, että Kirkkomme johto vaatisi heitä poistamaan nimensä mainituilta sivuilta viivyttelämästä. Ellei näin tapahdu, omatuntomme vaatii meitä toimimaan asiassa muulla tavoin.” Kappaleen viimeinen lause koettiin uhkailuksi. Lauseen ymmärtämiseksi on kuitenkin tärkeä muistaa, että piispainkokoukselle tästä asiasta aiemmin tehty kysely ei johtanut mihinkään näkyviin toimenpiteisiin, ei edes vastauskirjeen lähettämiseen!

Arkkipiispan kirjelmän jälkireaktiot

Arkkipiispalle jätettyyn kirjelmään reagoitiin nopeasti eri tahoilla, vaikka piispainkokous käsittelee sitä vasta vuotta myöhemmin. Se tuli lähes reaaliajassa myös Yhteys-liikkeen tietoon, sillä kirjelmän laatijat lähettivät sen liikkeen ortodoksisille pappisjäsenille ja teologeille saatekirjeen myötä, koska ei ollut tarkoitus toimia heitä vastaan piilossa ja selän takana. Yhteysliike laati 26.3.2007 lehdistötiedotteen ”Ortodoksi-piispoja ja -pappeja uhkailtu sallivuudesta homoseksuaalisuutta kohtaan”, jota levitettiin maamme tiedotusvälineisiin Suomen tietotoimiston kautta. Tiedotteessa sanotaan muun muassa: ”Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo on saanut kirjeen, jossa uhataan kirkkoa laajalla julkisuudella ja skandaalilla, jollei se vaadi Yhteysliikkeen julistuksen ortodoksia allekirjoittajia poistamaan nimeään asiakirjasta. Saman sisältöisiä henkilökohtaisia kirjeitä on lähetetty myös julistuksen allekirjoittaneille ortodokseille, jotka työskentelevät kirkon piirissä.” Mielenkiintoisena yksityiskohtana mainittakoon, että tiedotteen viime rivin perusteella (”Lisätietoja: hellevi.matihalti@welho.com”) sen oli todennäköisesti laatinut sama henkilö, joka vastasi Aamun Koiton ongelmallisesta numerosta 1/2007...

Nähtävästi Yhteysliikkeen tiedotteen perusteella toimittaja Taneli Kylätasku, joka itsekin kuuluu liikkeeseen, otti yhteyttä TT Hannu Pöyhöseen tehdäkseen aiheesta haastattelun Suomen luterilaisen kirkon pää-äänenkannattajaan Kotimaahan. Lehden numerossa 13/2007 (29.3.2007), jossa haastattelu otsikoitiin ”Yhteysliikettä tukevia ortodokseja uhataan skandaalilla”, haastateltava onnistui riittävällä päättäväisyydellä korjaamaan raflaavaa väitettä skandaalilla uhkaamisesta: ”Emme uhkaile, vaan skandaali syntyy täysin itsestään, jos tieto vetoamuksen allekirjoittaneista ortodoksipapeista saavuttaa muut ortodoksikirkot.” Yhteysliikkeen tiedotteen väite jäi kuitenkin elämään haastattelun otsikkoon ja niin vaikuttamaan voimakkaasti laajalevikkisen lehden lukijoiden mielikuviin.

Arkkipiispalle jätetyn kirjelmän perusteella Jyrki Härkönen puolestaan laati maaliskuun jälki-puoliskolla omille kotisivuilleen kaksi varsin outoa artikkelia ”Homokysymys hiertää Suomen ja Venäjän ortodoksien suhteita” ja ”Kaksoiselämää”, joista jälkimmäisessä hän panettelee kii-vaasti ja jopa vihjaillen kirjelmän allekirjoittajia. Artikkelit löytyvät edelleen hänen henkilö-kohtaisilla kotisivuillaan (”Jyrki Härkösen kirjasto”) ja myös Ortodoksisen Sateenkaariseuran internetsivuilla, joille ne on käännetty englanniksikin. Kolumniksi nimittämänsä artikkelin ”Kaksoiselämää” eriskummallinen päätös kuvastaa parhaiten kirjoittajan otetta: ”Yksi hyvä seuraus tällä homojahdilla voi olla. Se on se, että eduskunta viimeinkin huomaa, että valtio-kirkkojen aika on ohi. Miksi ihmeessä rahoittaa sellaisia instituutioita, jotka keskittyvät tällai-sella hartaudella monikulttuurisen ja suvaitsevaisen demokratiamme nakertamiseen?”

Muita ortodoksisia protestiäänä

Vuoden 2007 alkupuolen tapahtumat herättivät Suomen ortodoksisessa kirkkokansassa muita-kin terveitä vastareaktioita kuin Aamun Koiton 3/2007 vastakirjoitus ja arkkipiispalle jätetty kirjelmä. Muun muassa Suomessa asuvat venäläiset esittivät voimakkaan huolenilmauksensa sekä Ortodoksiviestissä 5/2007 että Aamun Koitossa 11/2007, edellisessä venäjäksi ja jälkim-mäisessä suomeksi. Artikkelin oli allekirjoittanut viisi henkilöä, ja he päättivät sen sanoihin: ”Kutsumme kaikkia kirkkomme venäjänkielisiä jäseniä kiinnittämään huomiota näihin ongel-miin. Vaikenemisen ajan täytyy päättyä. Lastemme vuoksi, joista monet saivat pyhän kasteen tässä kirkossa, koko kirkon tulevaisuuden vuoksi, jota uhkaa hengellinen ja moraalinen eristy-neisyys ortodoksisessa maailmassa, tulemme käyttämään kaikkia mahdollisia oman mieli-pi-teemme ilmaisun mahdollisuuksia, jotta tämä mielettömyys viimeinkin loppuisi. Lopuksi pa-hoitellen mainitsemme, että jos vastaisuudessakin tapahtumat tulevat kehittymään entiseen malliin, niin meille tulee ongelmalliseksi jatkaa Suomen ortodoksisen kirkon omoforin alla.”

Myös Kotkan seurakunnan kirkkoherra Veikko Lisitsin kirjoitti pitkän artikkelin seitsemään Etelä-Suomen ortodoksiseurakuntaan leviävässä ilmaislehdessä Analogissa (4/2007) otsikoi-den sen ”Hengellistä sokeutumista vastaan”. Loppukappaleessa hän toteaa painokkaasti: ”Kirkko ei hyväksy samaa sukupuolta olevien avioliittoja, ei homoseksuaalien pappetta, ei naispappetta eikä myöskään piispoja ja pappeja, jotka toimivat näitä kirkon opetuksia vas-taan! Erityisesti nyt, kun myönteinen kanta näihin asioihin on kasvanut yhteiskunnassa, kir-kon kasvattajien ja lasten vanhempien ja kasvattajien on otettava vakavasti se, mikä on todel-lisuudessa Raamatun ja kirkon oikea kanta ja opetus edellä mainittuihin asioihin. Muuten tämä yhteiskunta ja kirkot ovat omituisessa tilassa: toimitaan Raamatun ja kirkon perusope-tusta vastaan! Mielestäni sellaisten piispojen, pappien, diakonien ja kirkon työntekijöiden, jot-ka opettavat ja toimivat kirkon käsitystä ja opetusta vastaan näissä asioissa, olisi harkittava eroamista tehtävistään.”

Piispainkokouksen kanta ortodoksien läsnäoloon Yhteys-liikkeessä

Piispainkokouskin otti tällä kertaa kantaa arkkipiispalle jätettyyn kirjelmään, joskin vasta 18.3.2008. Kirjelmän laatijoille lähettämässään ja samalla julkisuuteen toimittamassaan teks-tissä se aluksi toteaa: ”Piispainkokous perehtyi Yhteys-liikettä koskevaan kannanottoon, jonka ovat laatineet sen piirissä toimivat ortodoksiset papit ja maallikot. Kannanotto puoltaa samaa sukupuolta olevien oikeuksia toimia täysvaltaisina kirkon jäsenenä ja pitää kaikkea syrjintää syntinä. Markus Paavola, Hannu Pöyhönen ja Heikki Saulamo kritisoiivat laatimassaan tekstis-sä, ettei ortodoksisten allekirjoittajien kannanotto sanoudu millään tavalla irti Yhteys-liikkeen yleisistä tavoitteista. Ongelmaksi heidän mielestään muodostuu erityisesti julistuksen allekir-joittaneiden pappishenkilöiden suhde Yhteys-liikkeen tavoitteisiin.” Tämän jälkeen teksti jat-

kuu jokseenkin yllättävästi: ”Piispainkokous toteaa, että papiston jäsenet ovat sitoutuneet joko avioelämään tai selibaattiin. Se on kunkin papiston jäsenen henkilökohtaisen ratkaisun pohjalta lähtevä vaatimus ja ihanne. Minkään julistuksen allekirjoittamisella ei kirkon opetusta voida muuttaa. On arvokasta, että julistuksen allekirjoittaneet ortodoksit toteavat tämän: 'Emme ole luomassa kirkon elämään uusia käytäntöjä tai rinnasta homoseksuaalisia parisuhteita avio-liittoon.'” Tässä lyhyessä kannanotossa piispainkokous ei kuitenkaan vastannut esitettyyn kysymykseen vaan ohitti jälleen – johdantokappaleen valossa selvän tarkoituksellisesti – kiusalliseksi kokemansa ongelman. Samalla se antoi julkisuuteen harhaanjohtavan kuvan kirjelmän sisällöstä, ikään kuin sen jättäjät olisivat syyttäneet Yhteys-liikkeeseen kuuluvia pappeja epäeettisestä elämästä.

Piispainkokouksen vastauksen ensimmäinen lause paljastaa välillisesti, että Yhteys-liikkeen ortodoksiset pappis- ja maallikkojäsenet olivat – piispojen nimenomaisesta vaatimuksesta – vihdoin toimittaneet piispainkokoukselle uuden kannanoton, jolla yritettiin ratkaista ongelma heidän kuulumisestaan liikkeeseen. Sen viipyminen selittää myös piispainkokouksen reagoinnin pitkittymisen. Piispainkokoukselle esitetty kannanotto on juuri se, joka nykyisin löytyy Yhteys-liikkeen internetsivuilta otsikon alta ”Yhteys ja ortodoksit”. Piispainkokouksen epävirallisesti hyväksymä teksti on humanistinen hyvätahdonjulistus kaikille vähemmistöille ja jättää täysin määrittelemättä ortodoksijäsenten suhteen liikkeen konkreettisiin tavoitteisiin. Näin ollen asian uusi käänne ei ratkaissut ongelmaa, vaan päinvastoin kärjisti sitä entisestään. Kun näet ortodoksit nyt esiintyvät Yhteys-liikkeessä omana osastonaan (”Yhteys ja ortodoksit”), jokainen satunnainenkin sivustoilla kävijä törmää välittömästi ”ortodoksien” läsnäoloon liikkeessä, mikä antaa asialle tavatonta painokkuutta ja virallisuutta! Tällä hetkellä ortodoksit ovat mukana Yhteys-liikkeen toiminnassa ainoana selkeästi nimettynä ryhmänä, kun he aiemmin eräässä mielessä hukkuivat muiden joukkoon...

Piispainkokous on käsitellyt kysymystä ortodoksien osallistumisesta Yhteys-liikkeen toimintaan myös 22.11.2007 Ekumeeniseen patriarkaattiin lähettämässään selvityksessä, jossa se ilmaisee hyväksyvänsä liikkeen seksuaalieettisen linjauksen. Selvityksessä todetaan: ”In the opinion of the Episcopal Synod the declaration as such is not against Orthodox anthropology or sexual ethics. Equally it commits to the support and work for full participation of everyone, including sexual minorities, in Christian churches. But it has been written in sociological style, and for this reason it may cause confusion among those Orthodox Christians who take some kind of fundamentalist approach.” On surullista, että selvityksessä toistetaan Yhteysliikkeen tiedotteen väite ortodoksijäsenten ja arkkipiispan saamista ”uhkauskirjeistä”, vieläpä varsin voimakkain sanakääntein. Tämä on myös outoa siksi, että aiheesta oli ennen piispainkokouksen istuntoa keskusteltu Helsingissä arkkipiispan, metropoliitta Ambrosiuksen ja kolmen arkkipiispalle kirjelmän jättäneen maallikkoteologin keskinäisessä tapaamisessa, jossa väärinkäsitys oikaistiin. Tuolloin piispat ilmaisivat ymmärtävänsä hyvin kirjelmän laatijoiden kritiikkiä ja sen tarpeellisuutta.

Ortodoksijulkaisu homoseksuaalisuudesta

Koska kysymys Ortodoksisen kirkon suhteesta Yhteys-liikkeeseen ja sen ajamiin arvoihin oli keväällä 2008 taas palautunut lähtöasetelmiinsa, Pyhän Kosmas Aitolialaisen Veljestö päätti julkaista kirjan, johon koottaisiin homoseksuaalisuutta ja seksuaalietiikkaa käsitteleviä sitaatteja Raamatusta, kirkkoisiltä, Kirkon kanoneista ja aikamme arvostetuilta ohjaajavanhuksilta. Tämä kirja, jonka nimeksi tuli ”Homoseksuaalisuus ortodoksisen perinteen valossa”, ilmestyi vuoden 2008 lokakuun lopussa, ja julkaisija lähetti sen ilmaiseksi kaikille paikalliskirkkomme papeille.

Vain muutamia viikkoja kirjan ilmestymisen jälkeen (13.11.2008) arkkipiispa Leo antoi Suomen luterilaisen kirkon pää-äänenkannattajassa Kotimaassa lausunnon, jossa hän ilmaisi hyväksyvänsä homoseksuaaliset liitot ortodoksimaallikoiden kohdalla. Tämä lausunto, joka tosin tuntuu heijastavan enemmänkin arkkipiispan Yhteys-liikkeeseen kuuluvan teologisen sihteerin näkemyksiä kuin hänen omiaan, levisi erilaisina versioina sekä ortodoksisissa aikakauslehdissä että valtakunnallisissa sanomalehdissä aiheuttaen paljon hämmennystä paikalliskirkkomme papiston ja maallikoiden parissa.

Vajaata kuukautta myöhemmin (5.12.2008) Suomen ortodoksisen kirkon pää-äänenkannattaja Aamun Koitto puolestaan julkaisi numeron, jossa lehden Yhteys-liikkeeseen kuuluva päätoimittaja Tapani Kärkkäinen, arkkipiispa Leo, joku nimettömänä esiintyvä (!) ortodoksipapin edustaja ja eräs omalla nimellään esiintynyt homoseksuaaliksi tunnustautunut ortodoksimaallikko kritisoivat varsin ankarasti kyseistä kirjaa ja sen näkemyksiä. Lehteen oli tarkoitus haastatella myös kirjan tekijää Hannu Pöyhöstä, mutta hänen haastattelunsa ei ehtinyt siihen tai paremminkin toimitus ei katsonut voivansa julkaista sitä täydessä laajuudessaan. Lehden numeron perusteella Aamun Koittoon lähetettiin monia mielipidekirjoituksia, joista numerossa 1/2009 julkaistiin ”tasapuolisuuden vuoksi” kaksi, toinen kirjaa puoltava (”Tosiasioita ei tule kieltää”) ja toinen sitä vastustava (”Perinteen pimeydessä”). Edellisen, isä Timo Soisalon laatiman kirjoituksen lisäksi yleisönosastossa ei enää myöhemmin annettu tilaa muille kirjoituksille, jotka kritisoivat rakentavasti lehden ja paikalliskirkkomme linjaa.

Myös Ortodoksinen Sateenkaariseura reagoi reaaliajassa kirjaan julkaisemalla siitä internetsivuillaan jo 5.11.2008 kirja-arvostelun, jossa se varoitti herkkiä ihmisiä lukemasta teosta. Vaikka kirja on luonteeltaan kooste Kirkon ikuisesta opetuksesta, kirja-arvostelun nimetön laatija toteaa ääriliikkeille ominaisella yliampuvalla mustamaalausretoriikalla: ”Herää kysymys, onko teoksen tarkoituksena hävittää homoseksuaalisuuden synty maanpäältä ajamalla kaikki siten suuntautuneet itsemurhaan?”

Uudenlaista seksuaalietiikkaa ajavien ortodoksien aktiivisuudesta kertoo kenties sekin, että pian kirjan julkaisemisen jälkeen Yhteys-liikkeen internetsivuille ilmestyi uusi osasto ”Yhteys ja Raamattu”. Se koostuu pitkästä eksegeettisestä artikkelista, joka heijastaa hengeltään ja tulosiltaan aidosti aikamme länsimaista raamattututkimusta: artikkelissa kumotaan kaikki homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuvat kohdat niin Vanhassa kuin Uudessa testamentissa ja ohjenuoraksi nostetaan raamatunkohdat, jotka puhuvat rakkaudesta neutraalisti yleisellä tasolla. Tämä raamatuntulkinnallinen osio on ortodoksisen teologian kannalta äärimmäisen ongelmallinen, sillä rakkaus-argumentilla se mitätöi koko Raamatun ja Tradition, vaikka Kristuksen mukaan juuri rakkaus antaa Jumalan ilmoitukselle merkityksen. Sivustolle ilmestynyt uusi osasto on yksi lisäperuste vaatimuksille, että piispojemme tulee velvoittaa ortodoksipappeja ja -maallikkoteologeja vetäytymään Yhteys-liikkeen toiminnasta. Vaikka Yhteys-liikkeen ortodoksipapit ja ortodoksiset maallikkoteologit eivät olekaan määritelleet kantaansa liikkeen viralliseen raamatuntulkintaan, on surullista todeta, että puheissaan ja kirjoituksissaan he toisovat näitä näkemyksiä, jotka ovat vastoin Kirkkomme perinnettä.

Keväällä 2009 Helsingin ortodoksinen hiippakunta puolestaan järjesti papistolleen kulttuurikeskus Sofiassa 13.–14.5. teologisen täydennyskoulutustilaisuuden, jonka jälkimmäisenä päivänä käsiteltiin vain homoseksuaalisuutta. Aiheesta oli kaksi alustusta, jotka pitivät Leppävaaran luterilaisen seurakunnan kirkkoherra dosentti Kalervo Salo ja Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan eläkkeellä oleva luterilainen eksegeetiikan professori TT Raija Sollamo. Puheenvuorossaan kirkkoherra Kalervo Salo ilmaisi tuntevansa TT Hannu Pöyhösen kirjan ja totesi, että luterilaisessa kirkossa luotetaan jokaisen omaan moraaliin ja kykyyn löytää oma oikea vastaus omiin ongelmiin. Hän myös sanoi, että luterilaisen ajattelun mukaan eduskunta päättäessään esimerkiksi rekisteröidystä parisuhteesta toimii Jumalan asettamana ja saa val-

tansa Jumalalta. Professori Raija Sollamo, joka on myös Yhteys-liikkeen jäsen, analysoi homoseksuaalisuuteen torjuvasti suhtautuvia raamatunkohtia ja kyseenalaisti niiden sitovuuden aikahistoriallisilla ja nykytieteen näkökohdilla. Hänen mukaansa Raamatussa on paljon toisenlaistakin ainesta. Niinpä hän luonnehti Daavidin ja Joonatanin ystävyyttä homoeroottiseksi suhteeksi, johon kuului syleilyä ja suuteluja. Lisäksi hän totesi Jeesuksen eläneen niin läheisessä kanssakäymisessä opetuslastensa kanssa, että heillä voidaan hyvin ajatella olleen muunkinlainen suhde kuin vain opettajan ja oppilaan välinen. Puheensa lopussa hän vielä painotti samaa sukupuolta olevien parisuhteen puolustamista osoituksena oikeasta kristillisestä rakkaudesta ja esitti, ettei Kirkon pitäisi lainkaan keskustella samaa sukupuolta olevien parisuhteen oikeutuksesta, sillä sen päättää eduskunta, vaan Kirkon täytyy miettiä, miten se voisi tukea homoseksuaaleja heidän avioliitossaan. On merkillepantavaa, että kukaan läsnäolijoista ei esittänyt minkäänlaista kritiikkiä alustusten näkemyksiä vastaan. Paikalla olleet ortodoksinen papit päinvastoin painottivat kommentissaan, että samaa sukupuolta olevien yhteiselämän siunaamista vastustavat ovat fundamentalisteja ja tasapainottomia sekä kärsivät homofobiasta. Vaikuttaakin siltä, että tämän ”teologisen täydennyskoulutustilaisuuden” tarkoituksena oli välittää Helsingin hiippakunnan papistolle hiippakuntajohdon suosima vastanäkemys Pyhän Kosmas Aitolialaisen Veljestön julkaisemaan kirjaan, jonka myös kaikki sen alueella elävät papit olivat saaneet.

Seksuaalivähemmistöjen konferenssi Järvenpäässä

Aivan uudelle tasolle kysymys homoseksuaalisuudesta paikalliskirkossamme kuitenkin nousi Järvenpäässä 20.–24.5.2009 pidetyn Euroopan kristittyjen homojen, lesbojen, biseksuaalien ja transseksuaalien kansainvälisen konferenssin (”European Forum of Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender Christian Groups”) myötä, jonka teemana oli ”Courage to Follow the Law of Love”. Kokouksen yhtenä virallisena järjestäjänä oli Ortodoksinen Sateenkaariseura, kuten Yhteys-liikkeen internetsivujen osastosta ”Toimintaa” ilmenee (”Yhteys-liike oli vuonna 2009 Euroopan foorumin vuosittaisen konferenssin virallinen järjestäjä yhdessä mm. Arcus-verkoston, Malkuksen ja Ortodoksinen sateenkaariseurauksen kanssa.”). Tämän lisäksi Suomen ortodoksinen kirkon läsnäolo – oletettavasti paikallisen piispan siunauksella – näkyi voimakkaasti päivittäisessä ohjelmassa. Seuraavat, joissakin tapauksissa hyvin hämmäntävät otsikot ovat poimintoja kokouksen virallisesta englanninkielisestä ohjelmasta:

- Together we give a voice to our praise of Creation. Practicing the akatist to the Praise to God for all creation, a service which is easy to learn. All who want to sing welcome. Orthodox cantor and music teacher Tuomas Sidoroff (21.05. klo 17.00–18.30)
- General secretary, Father Heikki Huttunen, Ecumenical Counsel of Finland, Orthodox church of Finland: Human sexuality in the Orthodox theology (22.05. klo 10.00–13.00; Yhteys-liike luonnehtii Heikki Huttusta puhujana yhdeksi Järvenpään konferenssin avainhenkilöistä, ”keynote speaker”)
- ”Our response to persecution – growing towards spiritual strength. Johan Slätis” (22.05. klo 15.30–17.00; henkilö opiskelee ortodoksista teologiaa Joensuun yliopistossa)
- ”Can male priest love and live with a man? Discussion with an introduction by an orthodox priest working in southern Finland” (23.05. klo 09.00–10.45)
- From invisibility to visibility. Spiritual and communal ways to establish a rainbow identity in an orthodox context. Introduction to the theme by orthodox rainbow fellowship members (23.05. klo 11.30–12.45)
- Orthodox vesper (20.05., 21.05. ja 22.05. aina illan päätteeksi).

Myös metropoliitta Ambrosiuksen piti henkilökohtaisesti osallistua kokouksen avajaisiin, mutta asiasta syntyneen suuren kansallisen ja kansainvälisen kohun vuoksi hän mahdollisesti

katsoi viisaimmaksi jättäytyä pois vain muutama päivä ennen konferenssia. Hänen tilallaan avajaisissa esiintyi Järvenpään papiksi vähän aiemmin nimetty rovasti Johannes Karhusaari, kuten käy ilmi Yhteys-liikkeen avajaisia käsittelevästä lehdistötiedotteesta 21.5.2009: ”Konferenssin avajaisissa myös isä **Johannes Karhusaari** (paksunnos lehdistötiedotteen) Järvenpään ortodoksisesta kirkosta esitti tervehdyksen. Hän toivoi, että seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvat ortodoksit löytäisivät hengellisen kotinsa omasta seurakunnastaan ja että he voisivat osallistua täysipainoisesti kirkon jumalanpalvelus- ja rukouselämään ja sakramentteihin.” Ilmeisesti johtuen kirkollisesta diplomatiasta Johannes Karhusaaren nimen ei kuitenkaan haluttu näkyvän konferenssin virallisessa ohjelmassa, mikä tuntuu varsin oudolta.

Ohjelma paljasti varmasti jo hyvissä ajoin moniakkin piirteitä, joiden perusteella Ortodoksisen kirkon näkyvä läsnäolo konferenssissa olisi pitänyt tajuta virheeksi, kuten Suomen luterilaisen kirkon piispan teologian tohtori Wille Riekkisen alustus ”How to define theological stand on homosexuality” ja ensimmäisen päivän iltaohjelmassa toteutettu ”Dancing Conference”. Konferenssiin kiinnitti huomioita jopa Venäjän virallinen tietotoimisto Interfax 21.05.2009 julkaisemassaan tiedotteessa ”Clerics of Constantinople Patriarchate to participate in a gay conference in Finland”, jossa se siteerasi varsin ivalliseen sävyyn joitakin ohjelman yksityiskohtia.

Hyvin ongelmalliseksi konferenssin Suomen ortodoksiselle kirkolle kuitenkin tekee ennen kaikkea se, että konferenssiin osallistuneet saivat täysin väärän kuvan Ortodoksisen kirkon suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen. On perusteltua uskoa ortodoksien modernin suhtautumistavan innoittaneen monia siinä määrin, että he voivat kotimaassaan hakeutua paikalliseen ortodoksisen kirkkoon, jossa todennäköisesti kuitenkin joutuvat yllätyksekseen törmäämään vanhoilliseen, ”suvaitsemattomaan” henkeen. Pahimmillaan Suomen ortodoksisen kirkon menettely voi lisätä muissa paikalliskirkoissa *ulkoisia paineita* perinteisen seksuaalieettisen opetuksensa uudelleenarviointiin. Puolustukseksi voidaan kenties sanoa, ettei Suomen ortodoksinen kirkko ollut konferenssissa virallisesti mukana. On kuitenkin itsestään selvää, että jokainen Järvenpäässä ollut konferenssijäsen mieltä Helsingin hiippakunnan suhtautumistavan koko paikalliskirkkomme kannaksi. Voidaan perustellusti kysyä, onko yhdellä paikalliskirkolla oikeutta välittää – vieläpä näin räikeästi – pyhien isien opetuksen vastaista sanomaa?

Järvenpään kokouksen jälkeen

Vaikka Suomen ortodoksinen kirkko saikin paljon kritiikkiä ja negatiivista julkisuutta Järvenpään kansainvälisestä seksuaalivähemmistöjen kokouksesta, näyttää siltä, että uutta liberaali-etiikkaa ajavien linja ei muutu. Luterilaisen kirkon pää-äänenkannattajassa Kotimaassa haastateltiin 28.5.2009 nimettömänä esiintyvää ortodoksisen teologian opiskelijaa, joka ilmoittaa Ortodoksisen sateenkaariseururan tavoitteeksi ”saada jokin ortodoksiseturakunta avaamaan ovensa seksuaalivähemmistöille suunnatuille, kaikille avoimille ehtoopalveluksille muutaman kerran vuodessa”. Haastatellun mukaan sateenkaaripalveluksia, kuten hän niitä nimittää, on toistaiseksi järjestetty luterilaisessa Kallion kirkossa Helsingissä.

Kyseinen haastattelu (”Nimettömyys suojaa uhkailulta”) julkaistiin opiskelijan mukaan nimettömänä ”kovaa vastakampanjaa ajavan pienryhmän” vuoksi, jonka jokainen ortodoksi ja Kotimaan uutisointia tästä aiheesta aiemmin seurannut luterilainen yhdistää Pyhän Kosmas Aitolialaisen Veljestöön. Tätä ”kovaa vastakampanjaa ajavaa pienryhmää” syytettiin monesta vakavasta asiasta. Nimettömyys on kuitenkin tehokas apukeino suojaamaan myös vääriä syytöksiä esitettäessä. Mainittakoon vielä, että Kotimaan haastattelijana toimi jälleen luterilainen Yhteys-liikkeen jäsen...

Järvenpään kokouksen lisäksi Ortodoksinen Sateenkaariseura osallistui oletettavasti myös Helsinki Pride-tapahtumaan kesäkuussa, sillä internetsivuillaan se kertoo olleensa niillä jo perustamistaan seuraavana vuonna 2007. Tapahtumaa mainostettiin Yhteys-liikkeen internetsivuilla otsikolla ”Tee matka Homo-Suomeen 22.–26.6.2009”. Päivien aikana opiskelijat kiertelevät kulkuneuvolla Helsingissä ”tuottamassa sateenkaaren värejä ympäri kaupunkia ja esittelemässä pääkaupungin keskeisiä homoseutuja.” Helsinki Pride 2009 huipentui ohjelmakoosteen mukaan ”Homo-Suomen kuumimpiin bileisiin”.

Vaikka homoseksuaalisuutta normaalina seksuaalisena suuntautumisvaihtoehtona ajavat tahot siis etenevät päättäväisesti myös paikalliskirkossamme, tosiasiana pysyy, että piispainkokous ei ole vielä syksyyn 2009 mennessä kyennyt esittämään mitään lausuntoa homoseksuaalisuudesta eettisenä ongelmana. Toteamus, ettei homopariliittoja voi samaistaa kristilliseen avioliittoon, ei ole vastaus itse ilmiöön, eikä se voi jäädä piispainkokouksen viimeiseksi kannanotoksi tässä asiassa.

”Avoin keskusteluilmapiiri”

Monet Suomen ortodoksisessa kirkossa homoseksuaalien etuja ajavat ovat toistuvasti peräänkuuluttaneet avointa keskusteluilmapiiriä, joka on kuitenkin osoittautunut katteettomaksi fraasiksi. Keskustelun sijaan he ovat toistaiseksi tyytyneet leimaamaan perinteisen kannan edustajat fundamentalisteiksi ja esittäneet itse argumentteja, jotka eivät nouse kristillisestä maailmankuvasta ja Kirkon perinteestä, kuten pastori Timo Soisalo Aamun Koiton yleisönosaston kirjoituksessaan toteaa: ”Aggressiivisen ja määrätietoisen taistelun yhtenä tunnusomaisena piirteenä on häpäisy ja leimakirveen heiluttelu. Hassahtaneen fundamentalistin merkki iskeään kaikkiin, jotka uskaltavat puolustaa kristillisiä perustotuksia. Niinikään taistelutaktiikkaan kuuluu, että asiasta halutaan muka keskustella. Tämä on kuitenkin täysin näennäistä. Todellisuudessa ei ole kyse mistään keskustelusta, vaan siitä, että asiaa sitkeästi esillä pitämällä haetaan ja vaaditaan homoseksualismille hyväksyntää Kirkossamme.”

Keskustelun näennäisyys paljastui, kun Yhteys-liikkeen ortodoksiset pappisjäsenet eivät tahoneet tavata *omalla kotipaikkakunnallaan* arkkipiispalle jätetyn kirjelmän allekirjoittajia suljetussa tilaisuudessa, jollaiseen metropoliitta Ambrosius viimeksi mainitut kutsui ja johon nämä olivat valmiit matkustamaan kaukaa varta vasten. Tapaamisen ajankohtaa ”etsittiin” aluksi puoli vuotta ja lopulta metropoliitta Ambrosius ilmoitti, etteivät Yhteys-liikkeen papit lopulta aio tulla, koska kaikki heistä eivät suostu siihen. Tämä välitti kuvan, ettei Yhteys-liikkeen papeilla ole vakavasti otettavia perusteita jäsenyydelleen, vaikka toisaalta suunnitelman peruuntuminen panee jopa arvelemaan, ettei tapaamista syystä tai toisesta varsinaisesti aiottukaan järjestää, sillä hiippakunnan piispa olisi luonnollisesti voinut helposti velvoittaa pappinsa osallistumaan siihen.

Yhteys-liikkeen ortodoksijäsenten toiveen aitoutta avoimesta kirkollisesta keskusteluilmapiiristä kyseenalaistaa myös se, että helmikuun alussa 2009 kaksi liikkeeseen kuuluvaa ortodoksipappia nostivat erään Helsingin lähiympäristössä sijaitsevan kaupungin poliisipiirissä kunnianloukkaussyytteen henkilöä vastaan, joka heille lähetetyissä tekstiviesteissä oli arvostellut heidän toimiaan liikkeessä. Mainittakoon, että kaikki kolme ovat tuttavilla keskenään noin 15 vuoden ajalta ja että toinen papeista on jopa toiminut syyttämänsä henkilön uskonnonopettajana! Soittaessaan kyseiselle henkilölle poliisi mainitsi muutaman muunkin saamansa nimen, mutta kuultuaan asioiden taustoja ei ottanut heihin yhteyttä. Tapaus saatiin sovittua keskustelemalla eikä oikeusprosessia aloitettu. Noin kuukauden kuluttua toinen papeista kuitenkin nosti taas syytteen samaa henkilöä vastaan Helsingin poliisipiirissä, tällä kertaa kunnianloukkauksesta ja uhkailusta. Syytteen perusteena olivat edellä mainitut tekstiviestit sekä yksi inter-

netin keskustelupalstan viesti, jonka kyseinen pappi oli oletuksellisesti ja virheellisesti yhdistänyt syyttämäänsä henkilöön... Toukokuun puolivälissä Helsingin poliisi ilmoitti päättävänsä jutun käsittelyn vähäisyys- ja kustannusperusteella.

Samantapaisesti Yhteys-liikkeen ortodoksit toimivat myös TT Hannu Pöyhösen suhteen, sillä pian hänen kirjansa julkaisun jälkeen yksi heistä oli yhteydessä hänen oppilaitoksensa rehtoriin panetellen häntä asioista, jotka osoittautuivat perättömiksi. Hänen väitettiin kolmipäiväisellä ortodoksisen etiikan kurssilla keskittyneen yksinomaan homoseksuaalisuuteen, vaikka teemaa käsiteltiin seksuaalietiikan kaksoistunnilla vain 15–20 minuuttia, minkä lisäksi hänen väitettiin tällöin myyneen kirjaansa. Ennen asian raukenemista se eteni hänen työpaikkansa johtokuntaan asti, jota johtaa Yhteys-liikkeeseen kuuluva ortodoksinen pappi. Tarkoituksena oli epäilemättä tässäkin tapauksessa varoittamalla vaihtaa Yhteys-liikkeen ortodoksinen jäseniin kohdistettu kritiikki. Tällaisia tapauksia näyttää valittavasti ilmaantuvan yhä lisää.

Yhteys-liikkeen ortodoksinen jäsenten vaikutusala Kirkossa

Kuten edellä esitetyt faktat osoittavat, Yhteys-liikkeen ortodoksinen jäsenet ovat saaneet äänensä hyvin kuuluviin paikalliskirkossamme, sillä he istuvat poikkeuksellisen merkittävillä paikoilla. Tämän voi jokainen nopeasti todeta silmäillessään ortodoksinen jäsenten nimilistaa. Heidän hallussaan ovat jo pitkään olleet muun muassa ortodoksinen mediat. Tästä ja heidän monesti kyseenalaisista toimintatavoistaan ja tehokkaasta verkostoitumisestaan johtuen eräs Suomen asioista hyvin perillä oleva kreikkalainen ”Theoprovritos” on alkanut puhua internetsivuillaan homomafiasta Suomen ortodoksinen kirkossa. Vaikka väite voi tuntua rajulta, täsmälleen samaa ilmausta – edellä mainitusta henkilöstä riippumatta – käytti yhdistyksemme jäsenen kanssa keskustellessaan eräs paikallinen ortodoksinen piispa.

Median lisäksi Yhteys-liikkeen ideologia on viime vuosina alkanut näkyä myös ortodoksinen uskonnon oppikirjoissa. Kesällä 2007 Jyrki Härkönen laati lukion käyttöön kirjan ”Ortodoksinen etiikka ja dogmatiikka – Eettisen ajattelun ja opillisen perinnön rikkautta ortodoksinen kirkossa”. Monien suurten dogmaattisten ongelmien lisäksi – tekijä väittää muun muassa, että ”luonnonmullistukset, kuten kaikki muukin tuhoa ja surua aiheuttava paha, on järjetöntä ja myös Jumalalle mysteeri” (s. 66) ja että ”Kirkko luotiin siksi, että se jaettaisiin palasiksi” (s. 67) – kirja sisältää myös sellaisia eettisiä näkemyksiä ruumiillisuudesta, joille löytyy vertauskohtia lähinnä varhaiskristillisen ajan gnostilaisuudesta. Vakavaksi oppikirjassa ilmenevät ongelmat tekee ennen kaikkea se, että kirjan on kustantanut Ortodoksinen Kirjallisuuden Julkaisu-neuvosto eli paikalliskirkkomme virallinen julkaisuosasto.

Tässä muutama esimerkki Jyrki Härkösen kirjan etiikan alueen ongelmista:

* Sivulla 58 kirjoittaja toteaa, että ”Gregorios Palamaksen mukaan ihmisen ruumis ei ole vihollinen, vaan ystävä kirkkauden tiellä”. Näin sanoessaan hän kuitenkin irrottaa pyhän Gregorioksen ajattelun oikeasta kontekstistaan (fyysinen *askeesi* ja ruumiin osallistuminen rukoukseen). Virheellisistä lähtökohdistaan kirjoittaja päätyy väittämään, että ”Välimeren alueella syntynyt ja vaikuttanut kristillisuus pitää – aistillisuutta ja intohimoa myönteisinä asioina” ja että ”Evankeliumin radikaali viesti oli ruumiillisuuden jumalallisuuden julistaminen”.

* Samalla sivulla (58) kirjoittaja toteaa Olivier Clémentiin vedoten, että kirkkoisien seksuaalisuutta koskevat näkemykset olivat sidoksissa aikansa yhteiskuntamoraaliin, minkä jälkeen hän ei epäröi lausua omana johtopäätöksensä: ”Isät pystyivät luomaan uuden näkemyksen persoonallisesta ja vapaasti toimivasta Jumalasta, mutta eivät suosineet ulottamaan tätä vapautta seksuaalisuuteen.”

* Sivulla 57 kirjoittaja puhuu ortodoksinen teologian kannalta erikoisesti ”Paavalin

seksuaalietiikasta”, ikään kuin apostoli olisi edustanut seksuaalietiikan alueella jotakin omaa Kristuksesta irrallista linjaansa! Kirjoittaja kyseenalaistaa apostoli Paavalin auktoriteettiaseman etiikan asioissa mm. väittämällä, että ”hänen pyrkimyksensä oli olla moraalikannanotoissaan lojaali roomalaista yhteiskuntaa kohtaan”, ja sanomalla, ettei Paavali ”ollut aikalaisilleen samanlainen yksiselitteinen ja kiistämätön auktoriteetti kuin myöhempinä vuosisatoina”. Niinpä kirjoittaja saattaakin lopuksi todeta: ”Ortodoksinen käsitys rakkaudesta ja seksuaalisuudesta pitää sisällään monta eri tietä.”

Jyrki Härkösen kirjaa on monesti puolusteltu sanomalla, ettei se pyri ”oikeaa ja väärää koskevien käsitysten esittelyyn, vaan pyrkii antamaan ortodoksinen ihmiskuvan kautta tuoreita näkökulmia eettisten kysymysten pohdintaan.” Voimme kuitenkin perustellusti kysyä, pystyvätkö lukiolaiset suhtautumaan kriittisesti kirjan väitteisiin, joissa heijastuvat voimakkaasti tekijän henkilökohtaiset näkemykset? Eikö koulun yhä vähenevän uskonnonopetuksen tehtävä – erityisesti uskonnollisen vähemmistön tapauksessa – ole tarjota oppilaille juuri Kirkon pyhyyteen kurottuva elämä ja maailmankuva keskustelun ja pohdinnan näkökulmaksi, koska *sitä* he eivät saa mistään muualta?

Muuttumassa oleva kirkollinen ajattelutapa

Monia kenties hämmästyttää, miksi jotkut jaksavat taittaa peistä vuosikausia Yhteys-liikkeen ortodoksijäsenistä ja ylipäätänsä paikalliskirkkomme suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen. Nämä eivät kuitenkaan ole irrallisia teemoja kirkollisessa todellisuudessamme, vaan ne paljastavat meillä tapahtumassa olevan – toivottavasti ei jo lopullisesti tapahtuneen – ajattelutavan muutoksen. Kirkollinen tilanteemme on kuin kelkkamäki, jota lasketellaan kiihtyvällä vauhdilla leppoisasti ja naurussa suin mutta etäännyen yhä kauemmas huipulta, lähtökohdastamme, ortodoksisesta perinteestä. Otamme esille joitakin asioita, jotka voivat toimia mittareina arvioitaessa paikalliskirkkomme etäisyyttä ortodoksisesta perinteestä.

Ekumenia

Pienenä uskonnollisena vähemmistönä ortodoksit joutuvat Suomessa pakostakin ottamaan huomioon erityisesti luterilaista valtakirkkoa. ”Ekumeeninen kohteliaisuus” on kuitenkin alkanut meillä yhä useammin vesittää Kirkon uskoa tunnustavaa jumalanpalveluselämää. Niinpä eräässä hiippakunnassa on joissain tapauksissa piispan luvalla muisteltu hänen lisäkseen myös paikallista luterilaista piispaa, jotta paikalla olevat luterilaiset tuntisivat olonsa kotoisammaksi. Eräässä Suomen hiippakunnassa järjestetään paikallisen piispan ilmoituksen mukaan kerran kuussa luterilaisten kanssa ekumeeninen jumalanpalvelus, johon tosin ei sisälly Ehtoollisen viettoa. Tunnettu tosiasia silti on, että Suomessa monet papit ja jopa piispat jakavat kaikessa hiljaisuudessa Pyhää Ehtoollista myös toisuskoisille. Helsingin metropoliitta Ambrosius on jopa esittänyt ajatuksen ”eukaristisen vieraanvaraisuuden” asettamisesta tavoitteeksi luterilaisen kirkon kanssa, niin että se ensi vaiheessa ulottuisi seka-avioliitoissa elävien ortodoksien perheenjäseniin (Aamun Koitto 17/2005). Proskomidissa ehtoollisen ja eukaristian luonne Kirkon sakramenttina on Suomessa murrettu jo kauan sitten, sillä piispallisella siunauksella papit muistelevat säännönmukaisesti kaikkia eläviä ja kuolleita.

Käytännössä pyhien joukkoon Helsingin metropoliitta Ambrosius puolestaan lukee Suomen luterilaisena uskonpuhdistajana tunnetun Mikael Agricolan todetessaan *Helsingin seurakunnan ortodoksitalouksiin* leviävässä Ortodoksiviestissä (4/2007): ”Mikään ei meitä suomalaisia estä yksityisessä rukouksessa muistelemasta myös piispa Mikaelia, vaikka luterilaisessa kirkossa ei pyhimyskalenteri olekaan käytössä.”

Suomen Ekumeenisen Neuvoston pääsihteerin pastori Heikki Huttusen mielestä usko Pyhään Kolminaisuuteen ja Kristukseen Jumalihuimena on riittävä pohja, baasis, kristittyjen yhteyteen eli liittämään heidät yhdeksi Kristuksen laumaksi. Järjestön lehdessä Näköala-Utsikt 4/2006 hän sanoo: ”Suomen ekumeenisen neuvoston säännöissä tämä baasis ilmaistaan näin: *Neuvoston varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä Suomessa toimivat kirkot ja kristilliset yhteisöt, jotka tunnustavat Herran Jeesuksen Jumalaksi ja Vapahtajaksi Raamatun mukaan ja jotka sen vuoksi pyrkivät yhdessä täyttämään yhteistä kutsumustaan yhden Jumalan, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen kunniaksi.* Tähän sanamuotoon on tiivistetty idän ja lännen kristittyjen traditioille yhteisen Nikean-Konstantinopolin uskontunnustuksen ydin. Se on riittävä lähtökohta kristittyjen hengelliseen yhteyteen sekä yhteiseen palveluun ja todistukseen maailmassa.” Hetken kuluttua hän vielä täsmentää tätä ajatustaan, jossa Kirkon ulkopuolella kehitetty ”uskontunnustus” korotetaan sen oman uskontunnustuksen asemaan: ”On niitä, jotka mielellään lisäisivät ekumeeniseen baasikseen jotain. Heidän on ehkä vaikea luottaa siihen, että tämä uskon ydin liittyy kaikki siihen sitoutuvat Kristuksen opetuslapsiksi.”

Metropoliitta Ambrosius menee vieläkin pidemmälle. Hänelle muihin uskontoihin kuuluvat ovat uskonveljiä, joiden kanssa rukoiltaessa voidaan kokea jotakin helluntain ihmeestä. Kulttuurilehti Kaltion internetsivuilla (<http://www.kaltio.fi/index.php?164>) siteerataan erästä hänen puhettaan, jonka hän piti Oulun metropoliittana ollessaan: ”Sain olla mukana paavi Johannes Paavali II:n isännöimässä eri uskontojen yhteisessä rauhan rukouspäivässä Assisissa Italiassa 1986. Siellä islamin, Aasian ja alkuperäiskansojen uskontojen edustajat rukoilivat yhdessä eri kirkkojen edustajien kanssa maailman rauhan puolesta. Muutamaa päivää myöhemmin julkisuuteen nousi aikamoinen meteli. Katolisia ja meitä muitakin syytettiin synkretismistä (uskontojen sekoituksesta). Vatikaani, joka meitä muita paremmin hallitsee diplomatian kiemurat, selitti tapahtumaa näin: 'Emme suinkaan rukoilleet yhdessä, vaan toinen toistemme läsnäollessa.' Ainakin osa läsnäolijoista koki ja itsekin koin tilanteen toisin. Sydämessäni yhdyin niihin rukouksiin ja huokauksiin, joita hindut, buddhalaiset, islamilaiset jne. lukivat. Mieleeni ei edes välähtänyt ajatus, että tilanteessa olisi ollut jotain epätodellista tai absurdia. Pikemminkin ilmapiirissä oli läsnä helluntain ihmettä, toivon pilkahdus nyky maailman monenlaisten vastakkaisuuksien ja mullistusten keskellä. Kristittyinäkin saatoimme rukoilla yhdessä rauhan puolesta, koska ymmärsimme, että Jumala oli jollain tavoin läsnä myös muiden totuuden etsinnässä.”

Uusin ”ekumeeninen” pelinavaus paikalliskirkossamme näyttää olevan jooga, jota saapuu opettamaan 3.–4.10.2009 Helsingin hiippakuntakeskuksena toimivaan Ortodoksiseseen kulttuurikeskus Sofiaan kuuluisa belgialainen joogaopettaja Peter Marchand, yksi Sanatan Yhteisön perustajista. Seminaari on otsikoitu ”Totuuden Jooga”.

Suomen Ekumeenisen Neuvoston kevätkokouksessa, joka pidettiin 27.3.2008 Ortodoksisessa kulttuurikeskus Sofiassa, metropoliitta Ambrosius tavallaan tiivistää paikalliskirkkomme suhteen ekumeniaan puheessaan ”Jumalallinen viisus postmodernissa hämyssä” lausuaan rohkeasti (http://www.ekumenia.fi/sen_esittaytyy): ”Suomi on ekumenian mallimaa kirkkojen välisessä yhteistyössä. Jos Suomen ortodoksinen kirkko ei olisi niin sidoksissa kansainväliseen praksikseen, yhteistyö voisi Suomessa ehkä olla vielä tiiviimpää. Me olemme reseptioproosissa monien asioiden suhteen, seuraamme luterilaisessa kirkossa käytyä keskustelua. Ja se on vaikuttanut meihin, esimerkiksi suhteessa naispappeuteen, kyllähän me siinä olemme ihan toisessa aallossa kuin muu ortodoksinen maailma.”

Naispappeus

Helsingin metropoliitta Ambrosius nosti kysymyksen naispappeudesta valokeilaan Suomen ortodoksisessa kirkossa vuoden 2007 alussa anglikaanis-ortodoksisen komission asiaa käsitel-

leen ekumeenisen asiakirjan johdosta. Suomen laajalevikkisin sanomalehti Helsingin Sanomat esitteli hänen näkemyksiään 1.2.2007: ”Naispappeus ei metropoliitta Ambrosiuksen mukaan ole kirkkoja erottava tekijä. Ortodoksit suhtautuvat asiaan avoimesti, sen sijaan naispiispuuteen liittyy kirkko-opillisesti isoja ongelmia.” Sama lehti referoi häntä 6.4.2007 ja totesi: ”Helsingin metropoliitta Ambrosiuksen mukaan ei ole mahdotonta, että myös ortodoksiseen kirkkoon tulisi naispappeja.” Kysymys ”ei kuitenkaan vielä ole ajankohtainen”, eikä sitä ”ole toistaiseksi käsitelty millään ortodoksisen kirkon foorumilla”. Ortodoksisen lähetys ry:n lähetys sihteeri TM Aino Nenola haastatteli metropoliitta Ambrosiusta puolestaan radiossa tästä aiheesta Suurella viikolla 2007, mikä ajankohta herätti kirkkokansassa yleistä pahennusta.

Myös monet Suomen ortodoksisessa kirkossa vaikuttavat naisteologit ja muut naispuoliset maallikkoaktiivit ottivat aiheeseen voimakkaasti kantaa Helsingin sanomien mielipideosastossa. TM Aino Nenola, TM Outi Vasko ja matuska FM Leena Mikkilä-Huttunen kirjoittivat 29.3.2007: ”Moni arvostettu ortodoksiteologi pitää naisten vihkimistä pappeuteen avoimena kysymyksenä, johon etsitään vastausta avoimen keskustelun kautta. Vaikka aloite keskustelulle nousi ulkopuolelta – ekumeenisen liikkeen herättelemänä – on se kypsytynyt ortodoksisen kirkon omaksi sukupuolta ja pappetta koskevaksi keskusteluksi. – Perustelu miehelle pappudelle on kirkon perinteessä: naisia ei ole koskaan vihitty papeiksi tai piispoiksi. Tämä jatkuvuus nähdään merkityksellisenä, vaikka asian takana olevaa teologiaa ei kukaan osaisikaan selittää. Argumentit pappuden ikonisuudesta (pappi Kristuksen kuvana) tai miehen ja naisen erilaisista luonnoista ovat toki teologisesti erittäin mielenkiintoisia, mutta vähintäänkin riittämättömiä selittämään virkapappuden rajaamisen vain miehille.” Teol. yo. Riina Nguyen, TM Jooa Vuorinen ja Fil. yo. Elena Gorschkow-Salonen puolestaan kyselivät samassa lehdesssä 4.4.2007: ”Onko kirkolla varaa jättää käyttämättä teologisesti koulutettujen naisten yhä kasvava joukko?” ja lisäsivät: ”Ylimielinen asenne, jonka mukaan 'kirkossa ei keskustella' jostakin aiheesta, kieltää Pyhän Hengen jatkuvan ja luovan toiminnan keskuudessamme.”

Tällainen ”teologia”, jossa Traditio haastetaan antamaan nykyihmiselle kelpaavia ja hänen maailmankuvaansa sopivia argumentteja leviää yhä laajemmin Suomen ortodoksiseen kirkkoon. Etenkin nuorten parissa itsekeskeinen ja omaa älyä ihannoiva kriittisyys on muodostunut toiseksi luonnoksi.

Papiston avioerot

Ortodoksimpapin avioerot ovat viime vuosina lisääntyneet huolestuttavasti Suomessa ilman, että tilanteen korjaamiseksi olisi ryhdytty mihinkään näkyviin toimenpiteisiin. Avioeroon haikautumista todennäköisesti edistää se, että eronneet saavat nykyisin lähes poikkeuksetta jatkaa tehtävässään. Isä Veikko Lisitsin toteaa artikkelissaan ”Hengellistä sokeutumista vastaan” Analogissa 4/2007: ”Kun 1980-luvun lopulla kirkossamme oli vain muutama avioeronnut, 1990-luvun lopusta tähän päivään eronneita tai erossa asuvia on osapuilleen kolmisenkymmentä eli vihitystä papistosta parikymmentä prosenttia. Tämän tulisi herättää piispat ja kirkon toimenpiteisiin moisen kehityksen estämiseksi.”

Vapaamuurarius

Arkipiispa Johanneksen jäätyä eläkkeelle Helsingin metropoliitta Ambrosius on moneen otteeseen koettanut patistaa Suomen ortodoksista kirkkoa tarkastamaan kantaansa vapaamuurariliikkeeseen: ensin vuonna 2002 (ks. Logos 3/2002) ja sittemmin vuonna 2007, jolloin hän puhui tästä muun muassa television valtakunnallisessa uutislähetyksessä. Vapaamuurarius nousi uudella tavalla voimakkaasti esille Ortodoksisessa kirkossa kesällä 2009, kun kävi ilmi, että metropoliitta Ambrosius jo kahtena peräkkäisenä vuonna on itse aktiivisesti kutsunut kaikkien Suomen vapaamuurariloosien jäsenet hiippakuntakeskukseensa Sofiaan (Suomen va-

paamuurarien virallinen lehti Koilliskulma 2/2009). Asiaa käsiteltiin pastori Mitro Revon EU-parlamenttivaalidebatin yhteydessä myös valtakunnallisessa televisiokanavalla ja sitäkin yksityiskohtaisemmin sen nettisivuilla, jossa YLE:n uutistoimittaja Tuomas Kerkkänen kirjoitti 3.6.2009: ”Helsingin metropoliitta Ambrosius on tunnettu suhteistaan liike-elämään, ja hän on tehnyt yhteistyötä muun muassa vapaamuurareiden kanssa. Ambrosius erosi järjestöstä 80-luvun alussa, mutta on vielä viime vuosina käynyt puhumassa sen tilaisuuksissa. Hän arvioi, että vapaamuurarius ei ole kummempaa kuin Rotary-liikkeeseen kuulumisen. Täten kanoneissa mainittu kielto salaseuroihin kuulumisesta ei voi tarkoittaa nykyajan vapaamuuraritoimintaa.”

Mitä tulee Rotareihin ja Lions Clubiin, Suomessa lähes kaikki ortodoksiset papit kuuluvat niihin, vaikka niitä ortodoksisessa maailmassa pidetään vapaamuurariliikkeen esikartanoina, koska niiden jäsenistä ”lahjakkaimmat” monesti kutsutaan vapaamuurareihin. Suomen ortodoksisessa kirkossa näitä eriasteisia liikkeitä voidaan joskus arvostella, mutta lähinnä vain elitismistä (ks. Logos 3/2002).

Ortodoksinen pääsiäinen

Kuten tunnettua, Suomen ortodoksinen kirkko juhlii Pääsiäistä ainoana paikalliskirkkona läntisen kristikunnan kanssa eli eri aikaan kuin muut ortodoksit. Lupa tähän tosin saatiin Konstantinopolin ortodoksiselta patriarkalta Meletiokselta (Metaxakis) vuonna 1923 Suomen ortodoksien hakeuduttua ekumeenisen patriarkaatin suojiin. Lupa oli kuitenkin tarkoitettu väliaikaiseksi, ja sitä piti anoa joka vuosi uudelleen. Nyt tätä ”väliaikaista” käytäntöä on noudatettu jo lähes 100 vuotta. Keskustelua paluusta ortodoksisen kirkkoperheen käytäntöön on aika ajoin koetettu viritellä sekä kirkollisissa aikakauslehdissä että kahdenkeskisissä keskusteluissa piispojen kanssa, mutta vastustus muutokseen on väkevä kaikilla tasoilla. Oudointa on itseriittoisuudesta nouseva uho, jonka mukaan Suomen ortodoksinen kirkko on pääsiäiskysymyksessä edelläkävijä ja tiennäyttävä koko ortodoksiselle maailmalle. Paikalliskirkkomme virallisen äänenkannattajan Aamun Koiton pääkirjoituksessa 7/1997 Tapani Kärkkäinen pukee sanoiksi ajatuksen, jonka Suomessa kuulee pelottavan usein: ”Meidän suomalaisten ortodoksien ei kuitenkaan pidä lainkaan potea alemmuudentunnetta suhteessa muihin ortodokseihin, joiden kirkot jatkuvasti kipuilevat ja hukkaavat voimiaan kalenterikiistoihin. Varsinkin monet lännen ortodoksit sanovat meistä: siinä on kirkko, jolla on rohkeutta ratkaista kalenterikysymys siten kuin kaikkien ortodoksikirkkojen tulisi tehdä.”

Vilkaan kirkollisen keskusteluvuoden Aamun Koitossa 13.7.2007 Helsingin metropoliitta Ambrosius toteaa: ”Kirkkomme elää nykyajassa ja katsoo eteenpäin. Vanhaa ajanlaskuakaan emme enää haikaile. Missiomme ja todistuksemme hyödyntää oman aikamme kulttuurin parhaita saavutuksia.” Metropoliitan väitteen kuitenkin kyseenalaisti Aamun Koitossa 16/2007 erikoislääkäri Ilkka Soini, joka muistutti, että kysymys ortodoksisesta pääsiäistä on paikalliskirkossamme edelleen ajankohtainen. Hän sanoo: ”Emmekö muka haikaile vanhaa ajanlaskua? Olen käynyt lukemattomia keskusteluja tämän aiheen tiimoilla – viimeksi muutama viikko sitten – ja voin vakuuttaa, että autonomisessa paikalliskirkossamme on huomattava joukko perinteensä tiedostavia aktiiviseurakuntalaisia (sekä maallikoita että papiston jäseniä), jotka tavallani kokevat vallitsevan ajanlaskutilanteen ylimääräiseksi haavaksi Kristuksen Ruumiissa. Lukemattomat ovat ne yhteydet, joissa suomalainen ortodoksi joutuu selittelemään meidän – tilapäiseksi tarkoitettua ja tietenkin kerran vuodessa patriarkaatista anottavaa lupaa edellyttävää – kaikista maailman ortodokseista poikkeavaa tapaamme viettää pääsiäistä läntisen kalenterin mukaan.”

Ortodoksinen kaste

Suomen ortodoksinen kirkko on absolutisoinut ekonomiaperiaatteen nojautuvan käytännön toisuskoisten kasteen hyväksymisestä ja vastaanottaa kaikki Kolmiyhteisen Jumalan nimeen muualla kastetut uudet jäsenensä mirhavoitelun kautta – silloinkin, kun henkilö itse toivoisi ortodoksisista kastetta. Ortodoksisista kastetta pidetään näissä tapauksissa suorastaan harhaoppisena, koska suomalaiset ortodoksipapit lähestyvät ajatusta yhdestä kasteesta vain numeraalisesti eivätkä laadullisesti. Tämä johtaa absurdiin tilanteeseen, sillä näin mikä tahansa ja miten tahansa toimitettu ja kenen tahansa toimittama kaste, jossa voidaan olettaa, että on käytetty vettä ja lausuttu Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimi, katsotaan Kirkon tarkoittamaksi ”yhdeksi kasteeksi”, minkä perusteella Kirkon perinteen mukaista kastetta ei saa missään tapauksessa toimittaa! Kirkon ajattelussa sakramenttien takaaja on kuitenkin aina Ortodoksinen kirkko ja sen perinne eivätkä jotkin irralliset minimaaliset kriteerit, koska sakramentit eivät ole magiaa, vaan Kirkon elämän lähde.

Suomessa vallalla olevan yksioikoisen näkemyksen on selkeimmin tuonut ilmi pastori Johannes Karhusaari Ortodoksiviestissä 10/2000 arvostellessaan nunna Kristodulin esittelemää näkemystä: ”Sisar Kristoduli tuo myös esille harhaopin, jota vastaan on taisteltava: ' – – liittyvät itse pyytävät kastetta.'” Kuvaavaa on, ettei kirjoitukseen lähetetty yhtään vastinetta!

Lopuksi

Kuten edellä olevasta käynee ilmi, Suomen ortodoksisessa kirkossa on tapahtumassa syvälle luotaava ajattelutavan muutos, jossa katolinen totuus ollaan korvaamassa maailmalliseen henkeen ankkuroituneella protestanttisella yksityisajattelulla. Sen vuoksi maassamme ortodoksisista perinnettä arvostavat pitävät käynnissä olevaa seksuaalieettistä keskustelua äärimmäisen vakavana vaiheena, jossa ratkaistaan koko suomalaisen ortodoksian tulevaisuus. Niinpä TT Hannu Pöyhönen – teoksen ”Homoseksuaalisuus ortodoksinen perinteen valossa” kirjoittaja – vastasi Aamun Koiton verkkolehden haastattelussa kysymykseen ”Miten tärkeänä pidät (homoseksuaalisuutta koskevan) aiheen käsittelyä kirkossa?” seuraavasti: ”Omalle paikalliskirkollemme tämä aihe on elämän ja kuoleman kysymys. Jos nyt tietoisesti eroamme yleisortodoksisesta perinteestä tässä kohden, me todennäköisesti eroamme siitä jo huomenna jossakin toisessa keskeisessä asiassa. Tämän seurauksena muu ortodoksinen kirkkoperhe ei kenties pian enää tunnista meitä ortodoksinen perinteen kantajaksi. Koska Pyhän Hengen valaisulla Kirkko siis on jo ratkaissut asian, meidän olisi mielestäni itsetarkoituksellisen keskustelun sijasta ryhdyttävä Suomessa opettamaan siitä Kirkon perinteen mukaisesti. Tehtävämme on myös kaikin tavoin tukea tämän ristin kanssa kamppailevia, jotta he jaksaisivat kilvoitella hyvän uskon kilvoituksen ja tarttuisivat kiinni iankaikkiseen elämään, johon heidät kasteessa on kutsuttu.”